LEPIDOPTEROLOGISKA IAKTTAGELSER I STOCKHOLMS OMGIFNINGAR

AF

EMIL HOLMGREN.

I.

Stockholms Skärgård.

1. Ingarön.

Stockholms Skärgård torde i entomologiskt hänseende få räknas bland de bättre fyndorterna i Sverige; ty det gifves väl knappast någon trakt i vårt land, som är mera rik på arter såväl hvad beträffar lepidoptera som andra insektsgrupper. Också är denna skärgårds natur af en vexlande beskaffenhet, och kan den samma följaktligen inom sig sluta varelser, som äro hänvisade till helt olika lifsvilkor. Sålunda har jag på Ingarön påträffat fjärilarter, såväl tillhörande den sydligare delen af vårt land, som de mest högnordiska.

Om vi genomströfva Ingarön och börja vid dess vestligaste udde samt vandra österut, möter oss först en bergig och högländt trakt, här och hvar genombruten af fuktiga dälder, hvarest björk och al växa. Här finna vi den eljest såsom rar ansedda dagfjärilen *Pararge Egeria* (v. *Egerides* STGR) uti icke ringa antal, vidare de båda *Epinephele*arterna, hvilka dock i mängd ej öfverstiga den förstnämda fjärilen. En och annan *Argynnis* visar sig äfven.

Snart hafva vi kommit in på ett annat område, där andra naturförhållanden göra sig gällande. Här ligga sädesfält, bekransade af asp och björk. Kring de resliga tistlarna svärma i solskenet *Argynnis*- och *Pieris*arter. Äfven slägtena *Lycæna, Polyommatus* och *Zygæna* äro rikt representerade. Af de tre sist nämda slägtena torde särskildt få framhållas: *Arion* L, *Cyllarus* ROTT, *Hippothoë* L och *Scabiosæ* SCHEVEN. Denna trakt af Ingarön, dessa sädesfält med sina gräsrenar hafva dock redan förut fäst sig i mitt minne. I början af juni månad fann jag här nämligen den sällsynta *Lycæna Orion* PALLAS i ganska stort antal. — Vi måste emellertid gå vidare.

Vi intränga nu i en vacker ungskog af löfträd. Här göra vi goda fynd af larver. På några björkar, som stå i ett sänke, där marken är något fuktig, finna vi larver af *Stauropus Fagi* L, *Acronycta Alni* L, *Hylophila Bicolorana* FUESSL. m. fl. På en liten kulle, hvarest små aspbuskar stå och blekna i solbaddet, finna vi larver af *Lasiocampa Ilicifolia* L, *Harpyia Bifida* HB, *Pterostoma Palpina* L, *Notodonta Tremulæ* CL och *Dictæoides* ESP., *Smerinthus Populi* L och *Ocellata* L; men vi äro ej ännu belåtna; vi undersöka aspbladen mera noggrannt, öppna två och två hopspunna blad och finna därvid larver till *Pygæra Curtula* L och *Pigra* HUFN.

Snart hafva vi emellertid genomvandrat den täcka ungskogen och äro inom kort inne på en oländig, med ris och vindfällen belamrad trakt. Här påträffa vi just inga fjärilar, men komma dock i tillfälle att rikta vårt larvförråd med ganska vackra fynd. På några lummiga björkar, som med sin friska grönska bjärt sticka af mot den omgifvande naturen, finna vi *Dasychira Pudibunda* L, *Bombyx Cratægi* L och *Lanestris* L — af den senare arten ett helt bo eller en s. k. larvkoloni. På en tufva, som med sitt blåbärsris når upp öfver bråten, finna vi *Dasychira Fascelina* L och *Saturnia Pavonia* L. Äfven några *Bombyx Rubi*-larver sitta där bredvid på en Viola till benäget påseende.

Här stanna vi dock icke längre, vi fortsätta vår vandring och hafva inom kort uppnått en liten insjö, hvilken, bekransad af vackra skogspartier, tar sig ganska täck ut. Vi gå ned till stranden för att släcka vår törst med insjöns vatten. Några exemplar af Calla palustris växa där, och på dessa sitta till

hälften i vattnet stora, välfödda *Elpenor*-larver, hvilkas egentliga tillhåll för öfrigt är, såsom bekant, vissa Epilobiumarter. En och annan af dessa larver har dock ej ännu genomgått sin andra hudömsning, utan är grön till färgen.

En liten gångstig leder utefter insjöns strand; vi följa den samma. Snart hejdas vår marsch af en ståtlig *Limenitis Populi* L, som förgäfves söker undgå vår håf. — Vi gå vidare. Ett och annat påträffas, men då jag i det föregående ej anmärkt alla fynd, utan blott de mindre ofta förekommande, torde jag för konseqvensens skull böra göra på samma sätt under hela min skildring. Alltså gå vi på för att desto förr kunna sluta vår vandring. — — — —

Vi äro uppe på ett berg, från hvilket vi blicka ut öfver fjärdar och sund, holmar och skär. En härlig utsigt! Några exemplar af Sedum telephium växa i skrefvorna, och enligt vår förmodan påträffa vi också den vackra larven till *Parnassius Apollo* L. Äfven fjärilen finna vi, och *Papilio Machaon* L infinner sig för att reta vårt fångstbegär.

Snart äro vi åter inne på en risig och oländig mark, hvilken vi dock genomvandra så fort som möjligt; ty vi hafva nu fått i sigte en torfmosse, som, enligt den beskrifning jag erhållit om Lappland, har ett utseende, motsvarande myrarne i dessa högnordiska trakter.

Efter några obetydliga äfventyr vid försöket att komma öfver den löpgraf af vatten, som genom tillflöden från bergen bildats mellan skogen och mossen, äro vi inne på denna senare, hvarest vi också, både till vår öfverraskning och glädje, lyckas fånga några exemplar af den lappländska fjärilen *Oeneis Jutta* Hb jämte ett exemplar af *Oeneis Norna* Thnbg. Då jag i andra trakter med likartad naturbeskaffenhet i Stockholms Omgifningar funnit fjärilar, hvilka företrädesvis tillhöra de högnordiska delarna af vårt land, och då jag tillika vet, att högnordiska insekter af andra grupper här förekomma, så tyckte jag mig finna, att dessa omständigheter borde häntyda på egendomliga, geologiska förhållanden, hvilka hitintills måhända icke varit nog beaktade. Detta ämne ligger dock utom området för mina rön, hvarför jag endast i förbigående gör denna anmärkning. — *Argynnis Pales* (v. *Arsilache* Esp.) flyger här i mängd; troligen

äfven *Arg. aphirape;* ty denna fjäril har jag funnit på en likartad myr i en annan trakt af Stockholms omgifningar. Efter att hafva insamlat en mängd fjärilar, bland dem många *Lycæna Optilete* KNOCH och några *Anarta Cordigera* THNBG, hvilka senare äro ytterst skygga och svåråtkomliga, fortsätta vi vår vandring.

Snart äro vi framme vid en liten nätt gård, hvarest vi rasta och af gårdens egare blifva välvilligt undfångnade. Vi befinna oss på stället Kolbacken, beläget på östra delen af Ingarön. Här flyga flera *Vanessa*-arter, bland dem *Polychloros* L, *Atalanta* L och *Cardui* L; larven till *Vanessa Io* L uppträder på detta ställe säsom skadedjur, i det den förstör en humleodling; äfven larven till *Vanessa C-album* L, men i synnerhet till *Hypena Rostralis* L, har sin del i skulden till detta missöde. I den lilla trädgården finna vi på plommonträdens blad larver till *Diloba Coeruleocephala* L sällskapa med den allmänt kända polyfagen *Orgyia Antiqua* L. Några askar, som vågat göra intrång i trädgården, hafva fått glupande *Ligustri*-larver på halsen, och en videbuske, eljest bortgömd för verlden, har blifvit ihågkommen af några larver till *Bombyx Quercus* L. Kolbacken är ett inbjudande och naturskönt ställe, vi fördröja oss där. På den gungande maden nedanför gårdsplanen flyga *Argynnis Adippe* L och *Niobe* (v. *Eris* MEIG) i ganska stort antal; äfven *Colias Palæno* L är representerad genom en nykläckt hane. Vid gårdsplanens utkant, hvarest en stenmur är framdragen, finna vi på Galium verum några larver, tillhörande *Deilephila Porcellus* L och *Galii* ROTT, ett par af dessa ännu gröna till färgen.

Men vi måste nu gå vidare. Vi följa en sandig körväg, vid hvars renar exemplar af *Lycæna Argus* L söka någon nektar i de halfvissnade ljungblommorna. Här är emellertid just ingen plats för fjärilsfångst. En och annan *Argynnis* visar sig emellertid, tillhörande arterna *Selene* SCHIFF samt *Euphrosyne* L, och till råga på våra fynd finna vi ett exemplar af v. *Rinaldus* HBST. Efter en lång och ansträngande marsch hafva vi ändtligen hunnit Ingaröns östra udde. Bland stenar, sjötång och vasspipor resa sig stolta parasollväxter. På de långa och smidiga blomskaften sitta fullväxta *Machaon*-larver, under det att vid foten af växten, på de breda, flikiga bladen ännu små svarta, med ett hvitt bälte

omgjordade larver af samma fjäril afvakta den stund, då äfven de, klädda i sin nya, gröna skrud, få fråssa på Angelicans blommor.

Vi hafva nu genomströfvat ön och sökt i korta drag redogöra för våra iakttagelser. Nu återstår det endast att se till hvad de små holmarne i Ingaröns grannskap kunna skänka oss.

Efter en liten roddtur öfver Ingaröfjärden hafva vi uppnått en af de små holmar, som, så att säga, ligga kringströdda i Ingaröns grannskap. Den östliga delen af holmen är kal och naken, och endast enstaka exemplar af Elymus samt några Festuca-arter kunna här finna sin näring; den öfriga delen däremot är trädbeväxt. Alar finnas utefter stranden, och en och annan rönn trängs om utrymmet med en envis och hvass ungtall. På alarna påträffa vi larver af *Smerinthus Tiliæ* L, *Notodonta Ziczac* L och *Dromedarius* L; på tallarna, hvilka här hafva antagit ett tvinande utseende, sitta larver af *Sphinx Pinastri* L och *Lasiocampa Pini* L; af dessa senare äro några parasitstungna och, med undantag af hufvudet, helt och hållet öfverdragna af en hvit svepduk, bestående af små kokonger, tillhörande *Microgaster Globatus* L. Den östliga delen af holmen blir nu föremål för våra undersökningar; och efter något letande hafva vi på de gulgröna gräsen påträffat larver af den rara *Arsilonche Albovenosa* GÖZE.

Efter att än en gång hafva genomsökt holmen, begifva vi oss af till ett närgränsande skär, hvarest Angelica- och Sonchus-arter växa i mängd. Äfven här finna vi på några tallar med krokiga och slingrande grenar larver af *Lasiocampa Pini* L; larver till *Papilio Machaon* L och *Cucullia Lactucæ* ESP förekomma rätt talrikt. — Snart hafva vi anträdt återfärden och landa vid Westerängen, ett ställe på Ingaröns sydvestliga del.

Solen sjunker allt djupare ned vid horisonten och färgar de somnande vågorna med ett blodrödt skimmer. Vinden stillnar af, och snart ligger fjärden lugn och klar som en spegel. Skymning inträder, och ett annat insektslif tager sin början. Med pilens hastighet, i slingringar och bugter, flyger *Bombyx Rubi*-hanen öfver ängar och fält, backar och sänken, sökande den bland gräset dolda, stillasittande och tröga honan. En och annan »*mätare*» flyger upp ur buskar och snår, och Noctuer surra

yrvakna bland ängens blad och blommor. Vi uppsöka ett »bondbönsland» och vandra spejande fram och tillbaka mellan dess rader. Några *Sphinx Pinastri* L och *Deilephila Elpenor* L lyckas vi komma öfver, äfvenså några noctuer, såsom *Calocampa Exoleta* L, *Plusia Jota* L. *Miselia Oxyacanthæ* L, *Mamestra Nebulosa* HUFN., *Thyatira Batis* L, *Panthea Coenobita* ESP, *Euplexia Lucipara* L m. fl. Af »*mätarnas*» ordning påträffa vi ej så många; af de mindre ofta förekommande torde få omnämnas *Eurymene Dolabraria* L, *Selenia Tetralunaria* HUFN och *Bilunaria* ESP, *Epione Apiciaria* SCHIFF. På uthängda äpplebitar få vi ej så få fjärilar, för hvilka senare jag dock här ej lemnar plats till någon närmare redogörelse. En anser jag mig likväl böra omnämna dels för dess sällsynthets skull, dels äfven af den orsak, att jag fann densamma på de uthängda äpplebitarna, nämligen *Cucullia Gnaphalii* HB.

Månen bryter sig nu fram genom aftonmolnen och nedsänder med ofördunklad klarhet sitt ljus till jorden. — Fjärilarnas antal minskas. Vår fångst för aftonen är afslutad och därmed äfven min kortfattade redogörelse för fjärilslifvet på Ingarön.

Man må icke anse, att de rön och iakttagelser, som här blifvit framstälda, härleda sig från en enda exkursion på Ingarön, utan äro de fasthellre frukterna af flera års forskningar på nämda ö; men på samma gång må man väl icke heller misstycka den form, jag gifvit min uppsats, om jag säger, att detta skett för att åtminstone i någon mon söka undvika torrhet och enformighet.